

ОСНОВНІ ЕТАПИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ

зацікавити школярів уміло підібраним матеріалом, розвивати у дітей інтерес до музичного мистецтва, виховувати естетичний смак на кращих зразках музичного мистецтва. Розвиток музичного смаку – першочергове завдання у процесі становлення світогляду особистості.

1. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте. Психологический очерк / Л.С. Выготский – М.: 1967. – 93 с.

2. Джола Д.М., Щерба А.Б. Теорія і методика естетичного виховання школярів: [навч. пос.] / Д.М. Джола, А.Б. Щерба. – К.: ІЗМН, 1988. – 392 с.

3. Кабалецкий Д.Б. Воспитание ума и сердца / Д.Б. Кабалецкий. – М.: Просвещение, 1984. – 204 с.

4. Петрушин В.И. Музыкальное восприятие как средство изучения личности школьника / В.И. Петрушин // Вопросы психологии. – 1986. – №1. – С. 102 – 104.

5. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання: навч.-метод. посібник / О.Я. Ростовський. – К.: ІЗМН, 1997. – 248 с.

6. Ростовський О.Я. Теорія і методика музичної освіти: навч.-метод. посібник / О.Я. Ростовський. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. – 640 с.

7. Сухомлинський В. Вибрані твори: В 5 т. – К., Рад. шк., 1976 – 1977. – Т. 3. – 553 с.

Стаття надійшла до редакції 19.02.2014

УДК 372.48

Світлана Долецка, кандидат педагогічних наук Євпаторійського інституту соціальних наук, РВНЗ “Кримський гуманітарний університет”, м. Ялта

ОСНОВНІ ЕТАПИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ

Розглядаються основні етапи патріотичного виховання молодших школярів, засновані на використанні засобів краєзнавства. Обґрунтовується концепція формування у дитини уявлення про Малу Батьківщину як частину Великої Батьківщини, про її особову цінність для нього нарівні з будинком і сім'єю. Запропоновані автором етапи охоплюють початкову школу з першого по четвертий класи і спрямовані на поетапне формування уявлень дитини про патріотичні категорії від сім'ї, міста, краю до країни.

Ключові слова: патріотичне виховання, молодша школа, шкільне краєзнавство, етапи патріотичного виховання.

Літ. 7.

Светлана Долецкая, кандидат педагогических наук Евпаторийского института социальных наук, РВУЗ “Крымский гуманитарный университет”, г. Ялта

ОСНОВНЫЕ ЭТАПЫ ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ СРЕДСТВАМИ КРАЕВЕДЧЕСКОЙ РАБОТЫ

Рассматриваются основные этапы патриотического воспитания младших школьников, основанные на использовании средств краеведения. Обосновывается концепция формирования у ребенка представления о Малой Родине как части Большой Родины, о ее личностной ценности для него наравне с домом и семьей. Предложенные автором этапы охватывают начальную школу с первого по четвертый классы и направлены на поэтапное формирование представлений ребенка о патриотических категориях от семьи, города, края до страны.

Ключевые слова: патриотическое воспитание, младшая школа, школьное краеведение, этапы патриотического воспитания.

Switlana Doletska, Ph.D. (Pedagogic) Eupatoria Institute of Social Sciences
Crimea Humanitarian University, Yalta

THE MILESTONES OF PATRIOTICAL EDUCATION OF PRIMARY SCHOOL CHILDREN BY MEANS THE LOCAL HISTORICAL WORK

The basic stages of patriotic education of primary school children, based on the use of facilities of study of a particular region, is examined. Forming conception is grounded for the child the picture of the Small Motherland as a part of the Large Motherland, about its special value for them equally to home and family. The basic stages offered by an author embraces primary school from the first for fourth forms and sent to the stage-by-stage forming of child's emagination about patriotic categories from family, city, district to country.

Keywords: patriotic education, junior school, school study of a particular region, stages of patriotic education.

Постановка проблеми. Використання школяра є одним із перспективних шляхів до засобів краєзнавчої роботи у подолання багатьох труднощів виховання патріотичному вихованні молодшого громадянина в сучасній Україні. Виховні якості

шкільного краєзнавства у повній мірі сприяє консолідації української молоді, формуванню в неї патріотичних почуттів. Зважаючи на це, особливе місце проблема виховання патріотизму у процесі краєзнавчої роботи посідає у навчально-виховному процесі, починаючи з початкової ланки освіти.

Метою статті є характеристика основних етапів патріотичного виховання молодших школярів засобами краєзнавчої роботи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вітчизняні вчені ХХ сторіччя досліджували окремі напрями краєзнавства: теоретико-методичні засади освітнього краєзнавства (О. Барков, А. Даринський, Ю. Кононов, М. Костиця, М. Левківський, В. Обозний, І. Прус, А. Разгон, А. Сиротенко, М. Стельмахович), історичний досвід шкільного краєзнавства (В. Багрій, І. Безкоровайний, П. Іванов, Т. Позняк, В. Смирнов, А. Хоптяр), краєзнавство як засіб виховання (Л. Березівська, Т. Бондаренко, Г. Гуменюк, М. Ігнатенко, Р. Науменко, Т. Цвірова, В. Прокопчук, О. Сухомлинська, О. Тімець, П. Тронько), історичне краєзнавство (В. Жук, Н. Рудницька), педагогічне краєзнавство (О. Бондаренко, Н. Карпенкова, В. Матіяш, О. Пірожкава).

Також слід вказати на низку дисертаційних робіт останніх років, у яких досліджено можливості регіональної історії та краєзнавства як педагогічних засобів [1; 3; 4]. Проте до сьогодні відсутні наукові дослідження, в яких патріотичне виховання молодших школярів урахувало б потенціал краєзнавчої роботи як засобу патріотичного виховання в початковій школі. Про це свідчить відсутність відповідних методик краєзнавчого виховання як складової частини патріотичного виховання молодших школярів.

Вклад основного матеріалу. Патріотичне виховання молодших школярів засобами краєзнавчої роботи здійснюється поетапно. Послідовність чергування етапів визначається залежно від змісту формованого поняття, рівня загального розвитку учнів, їхнього попереднього досвіду, наявної у них понятійної бази.

Перший етап – родинний (сприйняття Батьківщини через свою сім'ю) – рекомендується проводити з учнями перших класів. Завданням означеного етапу є усвідомлення понять сім'ї, її значення для людини і суспільства. На цьому етапі широко застосовуються засоби сімейної генеалогії [2].

Започатковуючи роботу, виходимо з ідеї про те, що для молодшого школяра сім'я є первинним відзеркаленням суспільства, його осередком.

Сім'я є джерелом і важливою ланкою передачі дитині соціально-історичного досвіду, передусім, досвіду емоційних і ділових взаємин між людьми. Сім'я – це джерело, що дає силу для духовного розвитку, допомагає дитині адаптуватися в суспільстві, знайти себе в житті.

У процесі роботи на цьому етапі у дитини формуються уявлення про сім'ю, час, історію, географію, світ професій і захоплень, а паралельно з цим – моральні орієнтири майбутнього життєвого вибору. Окрім цього, навчання навичкам відтворення значущих подій сімейної історії спрямоване на створення зони біографічного розвитку дитини на найближчих 12 – 15 років, коли дитина, що подорослішала, створюватиме власну сім'ю.

Використання генеалогії в початковій школі, враховуючи вікові психологічні особливості дітей, обмежується тільки чотирма поколіннями: дитина, мати й тато, бабусі й дідусі, прадідусі й прабабусі. Але робота навіть у цих межах дуже значуща для сім'ї і дитини. На першому етапі ми виходимо з результатів практичного досвіду роботи в цьому напрямі: чим раніше дитина дізнається про історію своєї сім'ї, тим більш свідомо будуватиме своє життя, продовжуватиме історію свого роду; чим повніший і позитивніший процес пізнання дитиною світу, тим більш конструктивною буде й її відношення до свого життя і до життя інших людей; вивчення дитиною сімейної історії допомагає їй орієнтуватися в життєвих обставинах; генеалогія – це один із способів сімейної й соціальної терапії нашого суспільства, спосіб формування толерантності та взаєморозуміння в сім'ї.

Це тим більш актуально, якщо врахувати сучасні негативні тенденції, серед яких можна вказати: розпад зв'язків між поколіннями, зникнення сімейних традицій і послаблення ролі сім'ї у вихованні дитини; перехід від авторитарного стилю спілкування до особистісно орієнтованої моделі взаємодії дорослого і дитини; невідповідність сім'ї до виховання дитини як носія цінностей, реліквій, звичаїв свого роду й як гідного представника майбутнього покоління; недолік психолого-педагогічної допомоги сім'ї в створенні сприятливого клімату.

Для цього вчителем проводяться декілька позакласних заходів, не перенавантажуючи першокласників і враховуючи їхні психолого-фізіологічні особливості. Тому при проведенні цього етапу використовуються переважно наочні й ігрові методи (використання музейних стендів, схем, макетів, малюнків, фото, музейні екскурсії, пішохідні екскурсії містом, подорожі вихідного дня).

ОСНОВНІ ЕТАПИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ

Заходи цього етапу рекомендовано починати з класної години у формі бесіди на тему “Твоя сім’я”, метою якої є ознайомлення молодших школярів із національними традиціями й сформувати шанобливе ставлення дитини до сім’ї. Завдання: дати первинне уявлення про сім’ю, її функції; розповісти про етнічні сімейні традиції різних народів України, у тому числі свого регіону (не більше 2 – 3 народів); про родовід і родовідне дерево сім’ї; про традиційні звернення до матері, батька, бабусі, дідуся, тітки, дядька, старшого брата і сестри; дати завдання – разом із батьками скласти родовідне дерево сім’ї.

Зміст конкурсу “Склади свій родовід” передбачає складання (спільно з батьками) простого генеалогічного дерева з вказівкою основних відомостей (ім’я, прізвище; дати народження і смерті, місце народження, професія або заняття). Вчитель показує зразок такого родовідного дерева з чітко сформульованими умовами. Умови конкурсу: перемагає той, хто: а) вкаже не лише ім’я і прізвище, але і місце народження, заняття своїх предків; б) у кого родовід виявиться більшим (до якого коліна); в) чиє родовідне дерево буде краще оформлено. Конкурс розрахований на тривалий час, його підсумки підводяться у кінці навчального року. В ході таких заходів слід неодноразово нагадувати першокласникам про конкурс. Для успішного виконання слід також розповісти про конкурс батькам на батьківських зборах, оскільки без допомоги батьків виконати завдання буде неможливо. Бажано дати кожному зразок такого родовідного дерева з чітко сформульованими умовами.

Наступний блок заходів пов’язаний із темою “Професії наших батьків” предмета “Я і Україна”.

Відвідування експозицій краєзнавчого музею, присвячених трудовій славі мешканців супроводжується розповіддю про професії, які поширені в місті, показом відповідного ілюстративного матеріалу. В ході екскурсії обов’язково мають бути названі прізвиська героїв праці або видатних працівників. Екскурсія розрахована на 30 – 40 хвилин. Можлива лекція в музеї із залученням працівників музею (згідно з планами музеїв, екскурсії такої тематичної спрямованості обов’язково мають бути в кожному краєзнавчому музеї; виняток становлять тільки спеціалізовані музеї).

Також важливим у цьому блоці заходів є відвідування одного або декількох підприємств населеного пункту з поясненням того, які професії представлені, яке значення вони мають для міста. Екскурсія розрахована на 60 хвилин. Можливе

залучення адміністративних працівників підприємства (за попередньою домовленістю). На деяких великих підприємствах передбачені такі екскурсії, що проводяться співробітниками відділу реклами.

В процесі пішохідної екскурсії населеним пунктом за темою “Професії нашого міста” вчитель показує школярам різні об’єкти – будівлі, дороги, дерев’яні будови, транспортні засоби. Рекомендується запропонувати молодшим школярам спочатку самим розповісти про ці професії. Вчитель доповнює відповідь учнів, детальніше розповідаючи про професії. Екскурсія розрахована на 60 хвилин.

Підсумком цього етапу роботи в першому класі може стати виставка сімейних альбомів “Історія сім’ї” та організація “Свята сім’ї”. “Свята сім’ї” може бути колективним виходом першокласників спільно з батьками на природу у весняний період (похід вихідного дня, автобусна екскурсія).

Аналізуючи результати цього етапу, повинно враховувати такі моменти: обізнаність дитини з інформацією про свою родину; наявність інтересу до завдання та бажання його виконувати; прояв добрих почуттів до членів родини, бажання їм допомогти. Результатом родинного етапу повинно стати розширення знань учнів про свою родину, повага до її історії, прояв турботи за неї.

Другий етап – місцевий (усвідомлення Батьківщини через своє місто) передбачається проводити у другому класі. Змістом цього етапу є усвідомлення понять Малої Батьківщини як “моя домівка”, “моя вулиця”, “моє місто (селище)”, їх історія і традиції.

Молодші школярі пізнають соціальну реальність з безпосереднього життя, що оточує їх, спостерігаючи за тим, що відбувається навколо них, знайомлячись з історичними пам’ятниками, здійснюючи екскурсії в місцеві музеї, краєзнавчі подорожі. Тому на другому етапі повинно виходити з того, що для молодшого школяра у минулому і сьогоденні міста (селища) відбивається минуле і сьогодення всієї країни. Його місто (село) для нього – це проекція Батьківщини.

На означеному етапі рекомендується широко залучати засоби музейної педагогіки [5]. При цьому зазначимо два моменти. По-перше, слід викликати в учнів цілеспрямований інтерес до тієї інформації, яку йому має намір повідомити вчитель (екскурсовод). Інакше кажучи, дитина повинна досить чітко усвідомити те, що вона хоче побачити в музеї і прагнути до цього. Інакше відвідування музею перетвориться на розглядання експонатів і не досягне своєї мети. По-друге, важливим є рівень підготовки

ОСНОВНІ ЕТАПИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ

молодшого школяра до інформації, яку він отримує. Інакше кажучи, учень до моменту екскурсії повинен мати деякий обсяг знань про предмет екскурсії. Кожна група екскурсій має свою специфіку і вимагає серйозної попередньої підготовки керівника й учнів.

Після проведення музейного заняття (екскурсії) слід не меншу увагу приділити завершальному етапу, передбачивши можливість максимального закріплення й осмислення молодшими школярами отриманої інформації. Відразу після екскурсії необхідно актуалізувати отриманий молодшими школярами матеріал, зв'язавши минуле міста (селища) з сьогоденням і майбутнім. Рекомендується за допомогою навідних запитань сформувати в учнів думки про те, що:

- а) найціннішим надбанням суспільства є люди, які і створили все, що молодші школярі щойно бачили;
- б) сьогодення залежить від минулого, а майбутнє – від сьогодення;
- в) майбутнє нашого міста (селища) – це майбутнє школярів.

Проте далеко не всі населені пункти мають власні музеї. Це стосується, передусім, населених пунктів сільської місцевості. Екскурсія в музеї може бути замінена на пішохідну екскурсію: школярів можна провести через село на околицю й організувати екскурсію просто неба. В цьому випадку завдання вчителя дещо ускладнюється – йому самому доведеться готувати такий екскурсійний матеріал [6]. При самостійному складанні екскурсії інформація має бути об'єктивною, науковою, доступною для розуміння. Вчителю не слід перенавантажувати інформацію датами і фактами, більше уваги слід приділяти побутовим подробицям життя людей у минулому, так званій “повсякденній історії”, яка сприймається у цьому віці значно краще. Дуже важливо, щоб у ході проведення заходу була забезпечена повна безпека для життя і здоров'я учнів.

Підсумком роботи може стати участь у конкурсі “Мое місто” (виставка малюнків, карт, аплікацій).

До уваги при аналізі результатів цього етапу треба враховувати обізнаність дитини з інформацією про своє місто (селище); наявність інтересу до завдання та бажання його виконувати; прояв відповідальності за своє місто (селище). Як правило, після другого етапу експерименту зберігається тенденція збільшення позитивної динаміки знань молодших школярів про своє місто, зростає інтерес до нього.

Третій етап – регіональний (усвідомлення Батьківщини через свій регіон), передбачений у третьому класі і тісно пов'язаний із темою

“Пам'ятники культури рідного краю”. Зміст цього етапу: закріплення і поширення знань про край, його людей, історію, традиції, вірування, виховання гордості за нього, уявлення про нього як про частину Великої Батьківщини. Підсумком роботи може стати участь у конкурсі “Мій край” (виставка малюнків, карт, аплікацій).

На цьому етапі широко застосовуються методи краєзнавчої подорожі – учнівські походи. Походи в залежності від території проведення поділяються на місцеві та дальні. До місцевих належать походи та експедиції, що проводяться в межах області (автономної республіки), в якій проживають (навчаються) учні.

Перед початком екскурсії учитель заздалегідь у класі повідомляє учням мету, план і маршрут екскурсії, роздає завдання для самостійної роботи. Крім того, необхідно провести інструктаж про правила поведінки на природі, про рух на маршруті, про вимоги дисципліни [7]. Тоді ж необхідно розбити учнів на групи для виконання самостійної роботи. Загальні завдання треба повідомити всій групі, а конкретні – індивідуально кожному учневі. Необхідно пояснити, що і як треба підготувати екскурсантам, які мають бути зроблені записи, як оформити результати спостережень.

Слід організувати активну роботу екскурсантів так, щоб вони не залишалися тільки глядачами і слухачами. З цією метою їм слід заздалегідь дати індивідуальні самостійні завдання (наприклад, звернути увагу на окремі аспекти спостережуваних об'єктів). Слід також передбачити можливість перегляду зібраного матеріалу, узагальнення і звіту екскурсантів про виконання поставлених завдань. Цю роботу остаточно завершують і узагальнюють уже в школі.

Інформація, яку отримують молодші школярі під час навчальної подорожі (екскурсії), має бути конкретна і цілеспрямована. Слід уникати довгих словесних пояснень, не прив'язаних до певного об'єкту. Не слід також перенавантажувати екскурсантів безліччю спеціальних термінів і назв тих або інших об'єктів. Слід мати на увазі, що дітям властиве бажання узнати назву того або іншого предмета – це абсолютно природне прагнення співвіднести предметне й словесне уявлення про конкретний об'єкт. Але, як правило, на екскурсіях із молодшими школярами доцільно розглянути не більше 8 – 10 об'єктів, що не повинно супроводжуватися перевантаженням пам'яті термінологією. Давати назви необхідно, але в невеликій кількості, щоб вони не втомлювали учнів.

Екскурсія (навчальна подорож) повинна

ОСНОВНІ ЕТАПИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ

вважатися закінченою для екскурсантів тільки після того, як вони підведуть підсумок її результатам. Це рекомендується робити наступного ж дня після проведеного заходу, доки враження свіжі в пам'яті школярів. На класній годині можна послухати доповіді тих екскурсантів, які отримали самостійні індивідуальні завдання напередодні.

Як і після музейної екскурсії, результати навчальної подорожі (екскурсії), слід закріпити за допомогою системи заздалегідь продуманих заходів. Це можуть бути конкурси малюнків, твори. При цьому абсолютно не обов'язково говорити екскурсантам до самого походу (екскурсії) про майбутні конкурси або розкривати їх подробиці. Вони можуть бути доповнені малюнками, гербарієм із зібраних рослин, гірських порід. Із зібраних матеріалів і малюнків можна організувати виставку за темою екскурсії. Кращі матеріали можна передати для наступного використання до шкільного кабінету або в шкільний музей.

Час проведення активної частини екскурсії для молодших школярів не повинен перевищувати 45 хвилин, оскільки триваліші екскурсії стомлюють учнів. Тому рекомендується обов'язково робити перерви (привали), частота й тривалість яких залежить від специфіки кожного конкретного заходу: віку екскурсантів, їхньої кількості, рівня фізичної складності походу (ландшафту, природних і кліматичних умов самої подорожі).

На третьому етапі експерименту зазначаються позитивні зміни знань молодших школярів про свій край, поваги до його історії, турботи за його майбутнє. Активніше формується відповідальність за свою Малу Батьківщину й прагнення брати участь в її вдосконаленні.

Четвертий етап – державний, присвячений роботі з учнями четвертого класу. Зміст етапу: закріплення і розширення знань, отриманих учнями у 1 – 3 класах, взаємозв'язки понять сім'я – будинок – вулиця – школа – місто (селище) – край – Батьківщина; турбота про Батьківщину; праця на благо Батьківщини; людина як патріот своєї Батьківщини.

На цьому етапі задіяні засоби не лише краєзнавства, але й музеєзнавства, військової історії, застосовуються елементи пошукової роботи. Але основний пріоритет, на думку автора, належить краєзнавчій роботі, пов'язаній із Кримською війною, російсько-турецькими війнами, Першою світовою війною, Великою Вітчизняною війною.

Військова історія на місцевому, регіональному

рівні може стати тією сполучною ланкою, яка зв'яже в уявленнях молодшого школяра Малу й Велику Батьківщину. Боротьба проти зовнішнього ворога – одна з самих універсальних тем, які можуть бути використані у формуванні патріотичних почуттів. Тому викладачам слід робити акцент не на політичних обставинах, пов'язаних із відмінностями ідеологій різних антифашистських рухів у роки війни (молодший школяр не готовий до цієї інформації), а на героїзмі і мужності захисників Вітчизни.

Значним заходом на четвертому етапі патріотичного виховання є участь у формуванні шкільного музею (музейного куточка). Матеріали експозиції музею, систематизовані й представлені для учнів у доступній формі, дають їм реальну можливість зіткнутися з героїчною історією свого народу, своєї Вітчизни. Музей – це повчальне та розвивальне середовище, яке дає найістотніший результат у героїко-патріотичному вихованні молодших школярів.

У зв'язку з труднощами розміщення й змісту шкільного музею, для невеликих сільських шкіл може бути рекомендований шкільний куточок. Музей може займати одне приміщення, частина матеріалів може бути розташованою на стендах в коридорі. У приміщенні музею може бути передбачене проведення занять, знаходитися навчальне обладнання (столи, стільці). Експонати музею мають бути розподілені за розділами та експозиціями відповідно до їх тематики, призначення, завдань.

Молодші школярі можуть бути задіяні у формуванні шкільного музею таким чином:

1. Збір необхідної інформації краєзнавчого характеру (за допомогою батьків і педагогів). Наприклад, це може бути виконання завдання, пов'язаного з опитуванням учасників війни, що мешкають у місті, прабабусь і прадідусів, знайомих; пошук старих військових фотографій і листів серед своїх родичів і знайомих; пошук інформації про місця поховань захисників міста, партизан, жертв масових розстрілів.

2. Допомога в підготовці експозиційного матеріалу. Наприклад, участь у конкурсній виставці на кращий малюнок, присвячений Дню Перемоги; підготовка макетів пам'ятників війни, об'ємних карт місць битв.

3. Проведення самостійних екскурсій для своїх однолітків найбільше підготовленими й активними учасниками. У музеї проводяться екскурсії з окремих розділів експозиції, а також екскурсії до історичних пам'ятників міста, району. Молодші школярі починають раніше залучатися до такого шкільного предмету, як історія.

ОСНОВНІ ЕТАПИ ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ

Окрім музейної роботи, на цьому етапі слід також провести цикл екскурсій місцями бойової слави міста (селища, району). Об'єктами екскурсій можуть стати: пам'ятники героям історичних подій, меморіали, пам'ятні дошки; братські могили, місця поховань захисників міста і жертв масових розстрілів; підприємства міста, що внесли свій вклад до Перемоги; вулиці, проспекти, площі, що носять імена героїв; інші пам'ятні місця (місця битв; історичні будівлі, де під час війни розташовувались історичні важливі об'єкти).

Також увагу молодших школярів потрібно звернути не лише на бойове минуле країни, міста (селища, району, краю), але і на захист своєї Батьківщини сьогодні. З цією метою слід провести відвідування військового підрозділу (військової частини) місцевого гарнізону, дислокованого в межах міста (району). Метою цього заходу є ознайомлення молодших школярів із умовами життя солдатів у військовій частині, з їх військовою службою, особливостями побуту; виховання почуття пошани до людей, професія яких – захищати Батьківщину; формування бажання учнів вирости схожими на сміливих і вмілих солдатів.

Висновки. Таким чином, реалізація зазначених етапів патріотичного виховання молодших школярів засобами краєзнавчої роботи забезпечує підвищення рівня патріотичної вихованості. На кожному етапі у молодших школярів формуються уявлення, що ускладнюються та разом створюють взаємозв'язок між базовими складовими патріотизму: “родина” – “домівка” – “вулиця” – “місто” – “регіон” – “країна”. Послідовність чергування етапів визначено залежно від змісту поняття, що формується, рівня загального розвитку учнів, їхнього попереднього суспільного досвіду. На першому етапі переважали методи “сімейної генеалогії”, на другому – музейної педагогіки, на третьому – краєзнавчі подорожі, на четвертому – заходи за участю державних установ міста (селища). Запорукою успіху у справі патріотичного виховання молодших школярів є послідовність і

безперервність, системність та спрямованість. Зазначені заходи самі по собі є новими, але їх потрібно зв'язати однією з ідей, постійно акцентуючи увагу на поняттях, що формуються, повинна бути система, чітка.

1. Бондаренко Н. Формування духовних цінностей у старших дошкільників засобами регіональної культурно-історичної спадщини: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 / Н. Бондаренко. – Луганськ, 2007. – 238 с.

2. Дозорова М.А., Кошлева Н.В., Кроник А.А. “Сем'я”: я + мама + папа + 2 бабушки + 2 дедушки / М.А. Дозорова, Н.В. Кошлева, А.А. Кроник. – М.: АРКТИ, 2008. – 160 с.

3. Карпенкова Н. Еколого-естетичне виховання ліцеїстів у процесі ознайомлення з історико-природними заповідниками Криму: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук: 13.00.07 “Теорія і методика виховання” / Н. Карпенкова. – Луганськ, 2008. – 20 с.

4. Коркішко О. Виховання патріотизму молодших школярів у позаурочній виховній роботі: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.07 – теорія і методика виховання / О. Коркішко. – Слов'янськ, 2004. – 243 с.

5. Медведева Е.Б., Юхневич М.Ю. Музейная педагогика как новая научная дисциплина / Е.Б. Медведева, М.Ю. Юхневич // Ориентиры культурной политики: информ. вып. № 4. – М.: РИПРИКТ, 1997. – С. 102 – 105.

6. Перелік комплексних навчально-тематичних екскурсій з учнівською та студентською молоддю “Моя країна – Україна”. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 06.04.2007 р. № 286. // Інформаційний збірник МОН. – Офіц. видання. – 2007. – № 13. – С. 12 – 29.

7. Правила проведення туристських подорожей з учнівською та студентською молоддю України. Наказ МОН України від 06.04.1999 р. № 96 // Офіційний вісник України. – Офіц. видання. – 1999. – № 21. – С. 192.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2014

Нащо мені чорні брови,
Нащо карі очі,
Нащо літа молодії,
Веселі, дівочі?

“Думка” [С.-Петербург 1839]

